

บันทึกองค์ความรู้

ชื่อเรื่อง	การใช้ถ้อยคำในกฎหมาย: ภาษาไทยที่คนไทยยังไม่เข้าใจ?
ชื่อผู้บันทึก	นางสาวพิมพ์สุข จวบความสุข ตำแหน่งนักวิชาการปฏิรูปกฎหมาย นางสาวนาถินี ศรีกสิกุล ตำแหน่งนักวิชาการปฏิรูปกฎหมายอาวุโส
วันเดือนปี	๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙
แหล่งที่มาของความรู้	การบรรยายพิเศษเนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมจิตติ ดิงศรัทีย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) กรุงเทพมหานคร วันพฤหัสบดีที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๙

เนื้อหา

บันทึกองค์ความรู้นี้เป็นการสรุปจากการเข้าฟังการบรรยายพิเศษเนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๕๙ ในหัวข้อเรื่อง “การใช้ถ้อยคำในกฎหมาย: ภาษาไทยที่คนไทยยังไม่เข้าใจ?” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ¹

ภาษาไทยเป็นภาษาที่ตื่นได้ซึ่งอาจส่งผลต่อการสื่อความหมายให้เข้าใจได้หลายทางแตกต่างกัน ดังนั้น การใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อถึงถ้อยคำในกฎหมายจึงควรต้องพิจารณาหลักคิดในทางกฎหมายเพื่อให้เข้าใจภาษาไทยในกฎหมายได้ตรงกัน เพราะการใช้ถ้อยคำภาษานั้นมีความสำคัญต่อการให้ความหมายในทางกฎหมาย อาทิ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๖ (เดิม) การข่มขืนกระทำชำเรา นั้น กำหนดว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาตน” มีการตีความว่า เป็นการคุ้มครองฝ่ายหญิง (อื่นที่มิใช่ภริยา)

หากต้องการข่มขืนหญิง (อื่นที่มิใช่ภริยา) ก็ไม่สามารถทำได้จนกว่าได้การแต่งงานกับหญิงคนนั้นเสียก่อน เมื่อหญิงคนนั้น (อื่นที่มิใช่ภริยา) กลายมาเป็นภริยาแล้วชายจะได้ไม่ต้องรับโทษในความผิดฐานนี้

ต่อมา กฎหมายแก้ไขเป็น “ข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น” เพื่อปกป้องคุ้มครองทุกเพศ ดังนั้น ทำให้ตีความได้ว่า การข่มขืนภริยาก็ผิดและข่มขืนหญิงอื่นก็ผิดเช่นเดียวกัน เป็นต้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔ กำหนดว่า “กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือ ตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นว่า

¹ ในการบรรยาย มีเอกสารประกอบการบรรยายพิเศษเนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๕๙ ในหัวข้อเรื่อง การใช้ถ้อยคำในกฎหมาย: ภาษาไทยที่คนไทยยังไม่เข้าใจ? โดย ศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วยให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” ซึ่งคำว่า **หรือ** ในมาตราดังกล่าวนี้แปลว่า **และ** คือ สามารถเลือกเอาได้ทั้งสองอย่าง มิใช่หมายถึงเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น

การใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อถึงถ้อยคำในกฎหมายนั้น หากความหมายชัดเจนอยู่แล้วก็ไม่ต้องตีความ แต่หากความหมายยังไม่ชัดเจนก็ต้องตีความให้เข้าใจ โดยการค้นหาเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของถ้อยคำตามบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อนำไปวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีนั้น โดยอาศัยหลักคิดเกี่ยวกับ “การตีความกฎหมาย” โดยประเภทของถ้อยคำที่จะกล่าวถึงนี้มีด้วยกัน ๔ ประเภทหลัก คือ ภาษาตามตัวอักษร ภาษาเทคนิค นิยามศัพท์ และถ้อยคำไม่เจาะจง ซึ่งถ้อยคำเหล่านี้จะต้องพิจารณาถึงจิตวิญญาณของคนในชาติ (spirit) หรือบริบท (context) ของถ้อยคำ ตลอดจนนิติวิธี (juristic method) หรือการใช้ดุลพินิจอย่างมีเหตุผลในคำพิพากษาที่ดีของศาลประกอบกันด้วย

การใช้ภาษาตามตัวอักษร นั้น ความหมายของภาษาสามารถหาได้จากในพจนานุกรมเท่านั้น การพิจารณาถึงรากศัพท์ ประวัติศาสตร์ที่มาของคำเหล่านั้น และวัฒนธรรมประเพณีด้วยจะทำให้เข้าใจความหมายได้อีกด้วย

คำว่า “ยาเสพติด” มี “ย” หรือไม่ ถ้าหากมี “ย” หมายถึง เสพติดต่อหลายครั้ง ถ้าหากไม่มี “ย” หมายถึง เสพเป็นครั้งเป็นครั้ง

คำว่า “ไม่เป็นสับประรด” หมายถึง ทำอะไรไม่ได้เรื่อง มาจากคำว่า “สรรพรส” หมายถึง จืด ซืด ไม่เป็นรส ไม่มีรสชาด

คำว่า “ขึ้นคาน” คาน คือ คานเรือ เมื่อเวลาช่อมเรือจะมีไม้สองแผ่นทำเป็นคานเรือเพื่อยกเรือขึ้นไว้ระหว่างการรอซ่อมแซมและเมื่อซ่อมแซมเสร็จก็ปล่อยเรือลงจากคาน ถ้าไม่นำเรือลงจากคานเรือแล้วก็ทำให้เรือไม่ได้ใช้งาน

คำว่า “เด็กเลี้ยงแกะ” “พิน็อคคิโอ (Pinocchio)” หมายถึง คนโกหก

คำว่า “Chairman” มาจาก เก้าอี้ของเจ้าของบ้าน

คำว่า “Prime minister” มีที่มาจาก ผู้สื่อสารระหว่างกษัตริย์ (พระเจ้าจอห์นแห่งอังกฤษ ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้จึงต้องมีคนสื่อสาร) เป็นต้น

ภาษาเทคนิคนั้น แม้เป็นถ้อยคำ ๆ เดียวกัน แต่ก็ยังเป็นภาษาที่ชาวบ้าน และเป็นภาษาที่นักกฎหมาย อาจเข้าใจแตกต่างกันออกไปได้ เพราะภาษาเทคนิคเป็นภาษาเฉพาะบุคคลในอาชีพนั้นที่จะสามารถเข้าใจได้ เช่น คำว่า “วิงราวทรัพย์” “ตัวการ” “ปล้นทรัพย์” เป็นภาษาเทคนิคที่นักกฎหมายรู้จักกันอยู่ในกลุ่มนักกฎหมาย ส่วนคำว่า “โจรบุกเดียวปล้นธนาคาร” เป็นคนทั่วไปเข้าใจว่า “ปล้น” โดย “โจรคนเดียว” แต่ในทางกฎหมาย “ปล้น” ต้องมี “โจร ๓ คนขึ้นไป” เป็นต้น

นิยามศัพท์ นั้น เป็นภาษาเฉพาะบุคคลในอาชีพนั้นที่จะสามารถเข้าใจได้ เช่น คำว่า “สัตว์น้ำ” นอกจากหมายถึง ปลา ปู กุ้ง ฯลฯ แล้ว ยังหมายความรวมถึง สหราชอาณาจักรและพันธุ์น้ำอย่างอื่นที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาด้วย เนื่องจากมีเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองทั้งระบบนิเวศ ซึ่งถ้อยคำเช่นนี้เป็นถ้อยคำที่รู้เฉพาะนักกฎหมาย เป็นต้น

การใช้ถ้อยคำไม่เจาะจงนั้น เป็นถ้อยคำที่ไม่ได้กำหนดความหมายไว้อย่างละเอียด ทั้งนี้ ก็เพื่อเปิดช่องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจอย่างมีเหตุผลในการพิจารณาพิพากษาเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมได้ด้วย เช่น คำว่า “เต็อร้อนราคาญ” “ลามกอนาจาร” เป็นต้น

นอกจากนี้ ในกรณีเรื่องของจิตวิญญาณของคนในชาติ (spirit) นั้น มีความสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย เพราะหากมีการเขียนกฎหมายโดยไม่รู้จิตใจของคนในชาติแล้วอาจมีผลต่อการทำให้คนไม่รู้ไม่เข้าใจและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนั้นๆ ได้
